

SANAT DÜNYASI

Yöneten: AYHAN TURAN

Chopin

Gizli kalmış yönleriyle...

CHOPIN

Hayatı boyunca yalnız bir kadını sevmiştir

«Orta bir boyu, zarif jestleri vardı. Sesinin tonu kısık ve donuktu. Bir prens gibi yürürdü. Hayatında pek az gülmüş, hep ağlamıştır.» LİST

BİR KONÇERTONUN DOĞUŞU

Yazan: Orrin HOWARD. Çeviren: Necibe HELVACIOGLU

6 Nisan günü yapılacak galada Los Angeles Filarmoni orkestrası eşliğinde çalınacak olan Miklos Rozsa'nın piyano konçertosu ile müzik dünyası yepyeni özellikte de gerli bir eser kazanmış olacaktır.

Roza'nın bestecilik hayatı 1953 te başladı. İlk konçertosunu keman için yazdı. Bu konçertonun galası Dallas Senfoni Orkestrası eşliğinde 1956 yılında yapıldı. Eserin solisti Heifetz idi.

Rozsa daha sonra keman ve çelo için bir konçerto hazırladı. Bu arada genç besteçiye arkadaşları piyano için bir konçerto yazması için de vamlı tazyik ediyorlardı. Rozsa ise onlara şöyle diyordu: «Piyanist olmadığım için ide alimdeki konçertoyu besteliyemem.»

İki sene sonra özellikle piyanist Pennario'nun tesiri ile Rozsa nihayet İtalyan Rivierasında otururken piyano için bir konçerto bestelemeye başladı.

Konçerto geçen Mart tamamlandı. O tarihten bu yana Rozsa ile Pennario Roma'da son çalışmalarını yapmaktadırlar.

Konçerto üç muvmandan meydana gelmektedir. Birincisi bir sonat, ikincisi bir şarkı, üçüncüsü muvman ise varyasyonlar üzerine yazılmış neşeli ve ritmik bir rondo'dur. Temada Macar folklor müziğinin etkisi görülmektedir.

Rozsa'nın müziği tümü ile özeldir. 20. asrın hiçbir ekol, sistem veya metoduna bağlı değildir. Besteciye göre günlük...

Ünlü icracılardan portreler

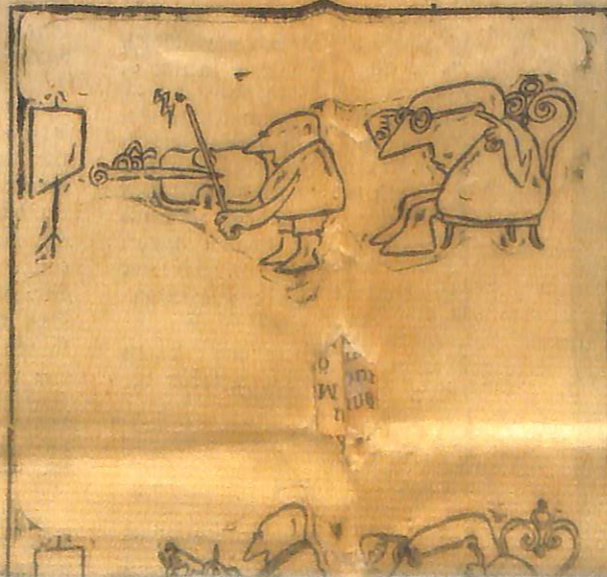
DAVID NADIEN

Bu kemancının en büyük kaabiliyeti ister bir aşk şarkısı, isterse Paganini'nin bir konsertosu olsun, şöyle bir baktıktan sonra kusursuz şekilde çalabilmesidir.

Bundan 25 yıl önce genç kemancı David Nadien, Manhattan'da ilk olarak sahneye çıktığı zaman eleştiricilerden biri şöyle yazmıştı: «David büyüdüğü zaman dev bir müzik dehâsi olabilir». Fakat David, tabii sadece fiziki olarak hiçbir zaman fazla büyümedi. San'at yönünden ise David Nadien bir dev olarak ortaya çıktı. Bunu, geçen haf-

ta Manhattan Filarmoni Konser Salonunda 1,62 boyu ve 52 kiloluk cüssesiyle sahneye çıkıp Çaykovski'nin keman konsertosunu büyük bir zarafet ve incelikte, kadife gibi yumuşak bir tonla ve kusursuz bir teknikle çalarak ispat etti. Konserin bitiminde kopan alkış tufanından sonunda ünlü şef Leonard Bernstein, Nadien'i hararetle ku-

cakladı. Nadien orkestraya ayağa kalkarak selâm vermesini işaret etti. Fakat orkestra üyeleri ayağa kalkacakları yerde oturup genç kemancıyı alkışlamaya devam ettiler. Bu olay aslında Nadien için bir hoş geldin jestiydi. Çünkü bu konser Nadien'in 12 yıl sonra New-York Filarmoni Orkestrası eşliğinde verdiği ilk konserdi. Nadien'in New-York Filarmoni severleri arasında duyulduğu zaman, büyük bir infial uyanırmıştı. Çünkü Nadien böyle bir orkestra ile yıllar sonra ilk defa çalacaktı. Sonucu beşiriz bir konser haklı olarak onları endişelendiriyordu. Fakat genç kemancı bütün tahminlerin üzerinde büyük bir başarı kazandı. Nadien, 12 yıldır vaktini plâk stüdyolarında ve televizyonlarda geçirmişti. Böyle olmasına rağmen çağdaş müzisyenler arasında Amerikanın en sevilen ve hürmet edilen keman virtüozlarından biridir. Bu kemancının en büyük kaabiliyeti, ister bir aşk şarkısı, isterse Paganini'nin bir konsertosu olsun, şöyle bir baktıktan sonra kusursuz bir şekilde çalabilmesidir.

Frederik Chopin'in ilk tanıdığı kız, samimi görüştükleri bir ailenin kızıdır. Adı Marie idi. 10 yaşındaki erkek çocuk, bu yeni arkadaşına ilk olarak şunu surdu: «Müzik sever misin?» — «Evet». — «O hâlde birbirimizi seveceğiz». İkisi de büyüdü. Arasıra tatillerde karşılaşıyorlardı. Bazan Frederik, Varşova yakınlarında şatoları olan bu aileyi ziyarete giderdi. İkisi beraberce bir ağaç altında otururlar, kız resim yapar, Chopin notlarını gözden geçirir. Sonra birden birbirlerini hiç görmez oldular. Fakat buna rağmen Marie, çocukluk arkadaşını düşünmeye devam etti. Ve bir gün «Onu sevdiğini anladı. Fakat yapabileceği bir şey yoktu. Sustu. Aradan aylar geçti. Genç kız ailesi ile önce İsviçreye, oradan da Almanya'ya gitti. Ve bir gün Dresden'de karşılaştılar. Hislerini birbirlerinden gizliylemezler, sahte bir soğukluk perdesinin arkasına saklanamazlardı... Korkulu ve çekingen ilk itiraflarını, mes'ut, uzun haftaların mutluluğu takip etti.

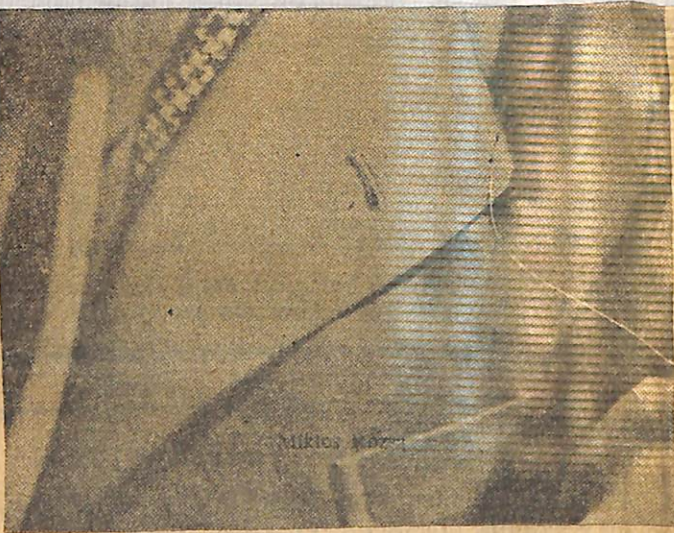
Chopin evlenmeyi düşünüyordu. Fakat Marienin amcalarından biri, bu arkadaşlığın bile aleyhindeydi. Kendisi valiydi ve yegeninin kocası asla bir artist olamazdı. Nihayet ayrılık saati geldi. Marie Polonya'ya döndü. Chopin'de Paris'e. Son dakikalarında bile odada yalnızdılar. Kız masanın üzerinde duran bir gülü aldı ve arabaya binerken sevdiği adama verdi. Tam bu sırada yakın bir kişisenin saati On'u vuruyordu. Chopin bitkin bir hâlde evine döndü...

Bu ayrılık Chopine en güzel valslerinden birini, «VEDA» valsini besteletmiştir. Bir kaç hafta sonra şu sade iftiharla valsini bir nüshası genç kıza gönderilmiş bulunuyordu.

«Matmazel Marie'ye» Dresden - Eylül 1835.
Besteci ızdırıp çekiyordu. Her an sevgilisini hatırlıyor, dalgın ve herkesden uzak bulvarlarda geziniyor, gökte şüphesiz onun da kendisini düşünerek baktığı yıldızı arıyordu. Sonra bir defa daha karşılaştılar. Chopin cesaretlice, Kırğındı. Asıl isteklerinden Marie'ye hiç bahsetmedi. Yalnız son dakikada Marie, «Evlennemize imkân yok. Fakat bilmiş el ki daima seni seveceğim» dedi. Bir yıl sonra Chopin sevgilisinin evlendiğini duydu. Marie bu evlilikte mes'ut olamadı ve ikinci bir evlenme yaptı.

Bu hayata daima kırık bakmış, melankolik adam, sonradan başka kadınlarla aşk ilişkisi, Ama Mariyesini bir türlü unutamadı. Olanından sonra, matem alâmeti olarak bir saat içinde siyah bir kurdeleyle bağlı kurumuş bir gül buldular. Bu, Leipzig'den ayrılmadan önce Marie'nin kendisine vermiş olduğu güldü...

Büyük hayal sükatından sonra aylarca çalışmadı. Sevgilisinin bir baskısıyla evlenmiş olmasına bir türlü inanamıyordu. Kapısını bütün ziyaretçilere, hattâ kendisini çok seven Mendelson'a bile kapadı. Ve uzun müddet ev bani bir hayat sürdü. Çektiği bu ızdırıpın delayı bir nevi

MİKLOS ROZSA Bestecilik hayatına 1953 de başladı. İlk konserosunun galası 1956 yılında yapıldı.

kuru ve ruhsuz bir sistemdir. Rozsa bestecilerden en çok Prokofieff'i beğenir.

Rozsa 1940 dan beri Hollywood'da çekilen bazı filmle rin fon müziğini de bestelemiştir. Bunlar arasında «A Double Life», «Los Weekend» «Quo Vadis», «Ben Hur» ve «Spellbound» en ilginçleridir.

Rozsa'nın «Three Hungarin Sketches», «Concerto for Strings» ve «Notturmo Nng-herese» gibi eserleri defalarca Philadelphia orkestrası ta rafından çalınmıştır.

Şüphesiz ki, bestecinin hazırladığı yeni eseri piyanist Pennario ve Zubin Mehta'nın yönettiği filarmoni orkestrası tarafından çalındığı zaman piyano dünyası başarılı bir konçertoya daha kavuşmuş olacaktır.

Tanfijas

YAZISIZ !..

Nadien bir boksörün oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Büyük bir boks şampiyonu olan babası, bir şampiyonluk maçından sonra ringi ebediyen terk ederek kendini oğlunun yetişmesine hasretmiştir. Nadien 14 yaşında iken hârika çocuk olarak New - York Filarmonisi ile ilk konserini verdi. Daha sonra kendini stüdyolarda plâk doldurmaya hasretti. Şimdi tekrar konser arzusuna dönüştü yıllık kazancından 15,000 dolar kadar bir azalma yapacaktır. Fakat sanatçı bu dönüşü için şöyle diyor : «Bundan önce para için müzik yapıyordum. Şimdi ise müziği müzik için yapacağım».

40 yaşında olan Nadien hâlihazırda Amerikanın en ileri gelen müzik dehâlarından sayılmaktadır.

uvanma misli duyduğu bir olayıdır. ve bu nai, bir akşam, bir apartmanda piano çalarken, herkesin kendisini nefes dahi almadan dinlediği bir anda, Marieyi karşısında gördüğü zamana kadar devam etti. Fakat yanılıyordu. Bu, Marie gibi derin bakışlı, mat tenli ve menekşe kokulu kadın bir başkasıydı. Yabancıydı ve adı Georges Sand'dı...

Aylar sonra Georges Sand'la sevdiğini iddia edeceklerdi. Fakat hayır. Frederik Chopin bütün hayatı boyunca sadece bir kişiyi sevmiş, bir tek kadının arkasından ağlamıştı. Çocukluk günlerinin iyi arkadaşı Marie...

Hürriyet ödülü

Her yıl «Freedom House» adlı Amerikan teşekkülü tarafından hürriyeti en iyi şekilde anlatana verilmekte olan Hürriyet ödülü, bu yıl ünlü violonist Pablo Casals'a verilecektir.

Müzik Dünyasından seçme fıkralar

Bir de kendi kendine çalsa

Ünlü keman virtüozu NATHAN MILSTEIN, Carnegie Hall'de verdiği şahane bir konserden sonra sahne arkasında tebrikleri kabul ediyordu. Milstein'i hiç sevmeyen ve onun başarılarını küçümsemek için hiç bir fırsatı kaçırmayan arkadaşlarından biri de tebrik edenler arasında vardı. Adam sıra kendine geldiğinde Milstein'e şöyle dedi. «Üstadım tebrik ederim. Kimbilir elinizde ne harikulâde bir keman vardır değil mi?» Adamı iyi tanıyan ve bu sözler altındaki mânayı hemen anlayan ünlü sanatçı şöyle karşılık verdi: «Hakbîsî niz azizim. Gerçekten de dünyanın en sayılı Stradivarius'lerinden birine sahibim. Yalnız bir küçük kusuru var, kendi kendine çalmıyor.»

1967 - 68 Konser sezonunda dinliyeceğiniz Sanatçılar

1967 - 1968 konser sezonunda da da, diğer yıllarda olduğu gibi Şehir Orkestrasını ünlü şefler yönetecek, dünyaca meşhur solistler, solocu olarak katılacaklardır. 8 Ekim 1967 Pazar günü Şan sinemasında verecekleri konserle sezonu açacak olan Şehir Orkestrası, bu yıl mutad olan 15 günde bir Pazar konserlerinin yanı sıra, yine Şan sinemasında Pazartesi günleri olmak üzere beş tane de Ara konseri verecektir. Şehir Orkestrasını yönetecek olan ünlü şeflerden bazıları şunlardır. Rolf Agop, Carlo Zecchi, George Singer, Kurt Wöss, Pierino Gamba, Thomas Christian David, George Hurst, Solist olarak konserlere iştirak edecek sanatçılar ise, İdil Biret, (Piyano), Charles Reneau (Violoncel), Devy Erlih (Keman), Sana Kan (Keman), Ayşegül Sarıca (Piyano), Ayla Erduran (Keman), Erna Grossmann (Soprano), Viladimir Orlof (Violoncel), Hülya Saydam (Piyano), Marine Medvany (Piyano), Ludwig Stricher (Kontrabas), Paul Badura Skoda (Piyano), Andre Navarra (Violoncel).

Piyanistlerin ilâhı

ARTUR RUBINSTEIN

«Mutluluk, hayatı bütün ayrıntıları ile tatmaktır»

Artur Rubinstein her zamanki stili ile ailesine ve yakınlarına piyano çalıyordu. Biraz sonra ise bu neşeli topluluk «Happy Birthday» şarkısını söyleyerek Rubinstein'in doğum gününü kutladı.

81 inci yaşına böylece giren Rubinstein'i hareketli günler bekliyordu. Acele ile Boston'da vereceği konsere hazırlandı. Bavulunu topladı. Dört çocuğunun kendisine uğur olarak verdiği eşyaları da almayı ihmal etmedi. Terminalde güzel bir sarışına rastlayınca «Bunun, hiç de fena değil. Acaba dansa davet etsem mi? Fakat, çok ciddi duruyor» diyerek uçağına yetişti.

Boston Senfoni Salonuna biraz erken gelen Rubinstein Liszt'in Macar Rapsodisi'nin yanhşlıkla programa alındığını gördü. İki yıldır çalmadığı bu eseri bir ke re prova etmediği konserde ise hatasız çaldı. Programın sonunda 200 millik yol olan Banhattan'a bir limusine kiraliyerek dönmek istedi. Otomobilde giderken bir taraftan sigarasını içiyor, diğer taraftan da radyoya uyarak neşeli neşeli şarkı söylüyordu.

Rubinstein şöyle der. «Her konserimde son dakikaya çok şey bırakırım. Beklemediğim, görmediğim şeyler olmalı. Tehlikeye atılmamalı. Elde edeceğim netice benim için sürpriz olmalı. Çaldığım eserden dinleyiciden çok hoş zevk almıyorum. Müzik ancak bu şekilde doğar ve ya-

şar. Aynı aşk sanatı gibi. Hareketler her zaman aynı olmasına rağmen farklıdır.»

Rubinstein için her an bir maceradır. Hayatı da piyanosu gibidir. Her ayrıntısı ile renk ve hareket doludur. Hiç bir müzisyenin erişemediği rekorlara sahiptir. En çok konseri o vermiş; 5,000,000 den fazla plâğı satılmış ve en büyük ilgiyi o toplamıştır. Hâlen de yaşının verdiği günlük ile günden güne eskisinden çok daha iyi çalmaktadır.

Rubinstein'in «Müzikal Valizim» olarak isimlendirdiği repertuarı hayatta olan diğer piyanistlerin hepsinden daha zengindir. Chopin, Stravinsky, Bach, modern Fransız ve İspanyol müziği gibi değişik bestecileri eserlerini büyük bir rahatlık ve kolaylıkla çalar.

Olağanüstü bir hafızası olan Rubinstein, «Çaldığım zaman zihnimde sayfaları çeviririm. Bu sayfanın sağ köşesinde bir kahve lekesi olduğunu, şu sayfaya ise «Molto Vivace» yazdığını bilirim», der.

Rubinstein'i asıl başarıya ulaştıran şahsiyeti ve havasıdır. Romantik ve modern besteciler arasındaki geçiş devresinde yetişen Rubinstein eski ve yeni müziği çalmış, her birinin en iyi taraflarını almış ve başarımıştır.

Rubinstein birçok müzisyenlerin yaptığı gibi günde 4,5 saat çalışma fikrini kabul etmez. Günlük piyanonun kapasitesini aşmadığı olur. Ona göre bütün ku-

ralları yerine getirerek çalmak için günlerce çalışan piyanistler, «Müziği kalpleri yerine ellerinden çıkartmaktadırlar. Rubinstein şöyle diyor, «Eski günlerde genç kızlar güzel bir konserden sonra in tihar ederlerdi. Şimdi ise dondurma yemeğe gidiyorlar.»

Rubinstein 1887 de Polonya'nın Lodz şehrinde doğdu. Babasının el sanatları yapan küçük bir fabrikası vardı. Yedi kardeşin en küçüğü idi. Dört yaşında iken ise yarara tertiplenen konserlere çıkmaya başladı. Sekiz yaşında Berlin'de Josef Joachim'ın talebesi idi. Onbire bastı-

ğında ise Berlin Senfoni Orkestrası ile Mozart'ın «La Majör Concertosunu» çaldı. 1906 da Amerika turnesine çıktı. Bundan sonra sırası ile Londra, Paris gibi büyük merkezlerde bulundu. Uzun bir pekârlık hayatından sonra 1932 de Londra'da Bayan Nela ile evlendi.

Rubinstein'in 50 inci yaşı çok parlak geçti. Amerika kendisini bir piyano habibi olarak kabul etti. Bu arada Hollywood'da üç gün içerisinde bir film için hazırladığı müzik karşılığında \$5.000 dolar kazandı.

Nathan Milstein